

[Charakteristika a perspektivy mladé generace]

88-208 – 88-211

Stále častěji se ozývají mezi lidmi, zejména také mezi intelektuály, kteří spojili své naděje s reformním hnutím před dvaceti lety, hlasy, že „na to už znovu neskočí“, že „už se do toho nenechají zatáhnout“ apod. A důvod? To všechno, co se nyní děje, je zase dobré jen k tomu, aby se lidé vylákali, aby se z nich vymámilo, kde vlastně stojí a co chtějí, a pak aby se s nimi znovu zatočilo, tj. aby se jim to především znemožnilo, a pak případně (podle okolností) aby byli tak či onak znovu „likvidováni“, třeba jen odborně, nebo existenčně, ale – kdo ví? – snad zase i fyzicky. Nikdo nemůže předvídat, co by nastalo, kdyby padl Gorbačov a perestrojka. Stavilo by mnohem kratší období, než jsme nyní zažili v posledních dvaceti letech, stačily by dva tři roky, možná dokonce jen několik měsíců ostrého teroru – a pak by zase mohlo přijít delší období pomalého upadání a pozvolného rozpadu všeho, co má nějakou cenu. – Je to psychologicky pochopitelné, ale nelze to brát „realisticky“ prostě za východisko a za základ. Především je nutno uvažovat méně individualisticky. Když se najde dostatečný počet lidí, kteří podpoří změny k lepšímu a kteří se postaví proti eventuálním pokusům o nový zvrat, tak buď takový nový zvrat nemůže vůbec nastat anebo zůstane zcela neúčinný. Když se někomu, nějaké skupině nebo vrstvě společnosti zdaří ostatní vrstvy atomizovat a přimět je k tomu, aby každý pomýšlel jen na to, jak se z toho sám dostane, pak mají vyhráno, neboť tím se jim zdařilo je vyloučit z dějin jako dějinné (tudíž i politické) subjekty. Ti, kdo se nechají zatlačit do pozice individuálně zvažujících, jak by prošli a přežili (v tom či onom smyslu), se nadále stávají pouze objekty dějin – a také objekty politiky těch, kteří izolováni nejsou. A právě dnes je doba nových spojení.

Když se pokusíme reálně zhodnotit situaci naší společnosti, musíme ihned vidět, jak je nepřipravená na nějakou reformu. V šedesátých letech se po řadu let vypracovávala nějaká koncepce alespoň v rámci stranických pracovních komisí. Tak tomu nyní – alespoň veřejně – není. Existují malé skupinky lidí, kteří se nad věcmi zamýšlejí, někdy s větší, jindy s menší profesionální připraveností a úrovní. Ale neexistuje veřejná atmosféra, v níž by se myslilo, která by žila a byla schopna na nové myšlenky reagovat, která by zároveň stimulovala pokusy jednotlivců nebo malých skupin apod. Nemůžeme v žádném případě věřit, že z nějaké takové neveřejné, neznámé a nekontrolované skupinky by mohlo vzejít něco, co by se ukázalo jako opravdu užitečné pro celou společnost. – Jak můžeme odhadnout případné úmysly těch, kdo se vydávají za zastávce a přední představitele „perestrojky“? U nás zatím skuteční, opravdoví reformátoři (či revolucionáři podle Gorbačova) v čelné reprezentaci nejsou. Pro ně to je jen otázka nového oportunního obratu. U nás existují jen přesvědčení konzervativci, kteří mají ve vedení své pozice. Proto musíme otázce rozumět tak, jak se asi rýsuje těmto nově orientovaným oportunistům jejich další postup a snad i nějaká forma taktiky (o strategii a oportunistů nelze mluvit vůbec). A tu se zdá být zřejmé, že – s vědomím, že se nějaká reforma provést musí, máme-li se vyhnout těm nejhorším důsledkům – je třeba získat schopné lidi do všech funkcí a na všech úrovních. Tyto schopné lidi bude možno získat (a co možno největší počet) pouze tenkrát, bude-li se rýsovat nějaká slibná perspektiva, otevřenost, svobodná diskuze, odměňování opravdu schopných a výkonných. A s tím právě lze počítat.

Mladí lidé pod 35 let, možná až do 40 let, představují de facto velkou neznámou. Nejen proto, že se navenek moc neprojeví a neprojevují, ale protože nejspíš nejsou schopni ani odhadnout sami sebe a své možnosti, dokonce ani své chutě a nechutě (to, co pozorovat lze, dává obraz příliš simplifikovaný). Protože je

situace dnes poněkud plastičtější, což sice asi nebude trvat příliš dlouho (pokud se nerozjedou další procesy a tlaky), ale přece jenom bych to na pár let odhadl, je třeba udělat maximum pro to, aby bylo překonáno ono chaotické, beztvaré stadium a aby se začala formovat různá, i velice malá, zejména však intelektuálně živá centra, kde si mladí lidé budou moci vyzkoušet sami sebe. Tedy jakýsi kulturní a intelektuální pluralismus. V situaci moderní populární atd. hudby můžeme vidět, jaké tendence ke krystalizaci tu jsou připraveny působit a někdy dokonce již ve hře. V situaci, jaká je nyní naše, kdy dochází k jistým nutným proměnám a ještě nejsou ustáleny způsoby, jak ony proměny udržovat pod kontrolou, dochází k jistému zplastičtění, jehož je nutno využít. Byl by ovšem velký omyl, kdyby se někdo domníval, že je třeba vynaložit zvláště velké úsilí a že je třeba zahýbat věcmi co nejvíce. To by právě naopak vyvolalo reakci a podpořilo by to konzervativní křídlo politické moci. Proto považuji pokusy o útok na dosavadní politickou a mocenskou reprezentaci za nevhodné; přípravy na změnu musí být prováděny na jiných rovinách a v jiných sférách společenského života. Protože jsme dvacet let nějaké politické změny důkladně a detailně nepřipravovali, byl by nesmysl se o ně nyní bezhlavě pokoušet. Této situace musíme využít spíše k tomu, abychom konečně o projektech začali zase hovořit.

Vidím nejbližší úkol v tom, rozšiřovat dále základnu skupinových studijních týmů, tj. vytvářet další a další iniciativní skupiny ve všech oborech, kde k tomu jsou rozumné důvody (totiž neblahý stav oficiálního kulturního a duchovního života), což celkem odpovídá trendu, jeho výsledky už dnes lze pozorovat. Druhým úkolem je zvyšovat úroveň takové skupinové spolupráce, a to ovšem bude mnohem náročnější. Je třeba vypracovat alespoň nějaké rámcové projekty, kterými by se mohli řídit i ti, kteří nemají k dispozici nějaké „učitele“ anebo kteří je mít nechtějí, nemají v ně obecně důvěru apod. To obojí musí být zaměřeno k tomu, aby základna, z níž bude možno získávat nadané mladé lidi, byla co možná široká, tak aby naděje na nalezení vhodných talentů byla podstatně zvětšena. Zároveň je třeba dávat dohromady skupiny pokročilých a přímo odborníků, kteří už by mohli plnit nějaké buď jimi samotnými zvolené nebo odjinud zadané úkoly obecně společenského dosahu. A při tom při všem je třeba dbát, aby v těchto speciálněji zaměřených skupinách nedocházelo k období specializace ve vědách, kdy je ztrácen ze zřetele celek, nýbrž aby pracovaly způsobem, jakým se vyznačovala práce univerzit (nebo alespoň měla vyznačovat) v původním smyslu, totiž onou sjednoceností vědění, integritou zaměření jednotlivých aktivit, totiž právě onou uni-verzalitou, tvořící z jednotlivých vědomostí celek, vztahující se ke skutečnosti také jako k celku (třebas jen nepravému celku, ale přece jenom alespoň v pokusném modelu). To by zejména mělo platit o výzkumech a studiích politologických, tj. z oborů politické vědy a politické filosofie. Vztah k univerzalitě je třeba pěstovat u nejširších vrstev, což na jedné straně zahrnuje jistý typ tolerance, ale nepostrádá ani zásadovosti a důslednosti.